

„MYŚL JAK JA LUB ZGIŃ”. BIAŁA I CZARNA KSIĘGA TERRORYZMU W EUROPIE [RELACJA]

„Myśl jak ja lub zgiń” - tą zasadę wyznawali zarówno terroryści ETA dokonujący zamachów w Hiszpanii, jak i terroryści islamscy. Hiszpańska eurodeputowana Maite Pagazaurtundúa zaprezentowała niedawno w Polsce Białą i Czarną Księgę terroryzmu w Europie, kompleksowe opracowanie zawierające zarówno dane o przeprowadzonych zamachach, jak i rekomendacje pozwalające na unikanie zagrożeń w przyszłości.

W działaniach jako eurodeputowana Maite Pagazaurtundúa wykorzystuje swoje wieloletnie doświadczenie, zarówno zawodowe jak i osobiste związane z terroryzmem. Dzięki temu aktywnie wspiera walkę z międzynarodowym terroryzmem, radykalizacją i wzrostem fanatyzmu religijnego. W podobny sposób wspiera dążenia do wolności i obronę praw człowieka na arenie międzynarodowej. Jednym z wielu efektów jej działań jest właśnie przedstawiona 17 maja w Fundacji im. Kazimierza Pułaskiego Biała i Czarna Księga o terroryzmie w Europie.

Biała i Czarna Księga o terroryzmie w Europie jest dokumentem unikatowym na skalę europejską, ponieważ jest pierwszym tak kompleksowym i wielopłaszczyznowym badaniem dotyczącym terroryzmu na terenie Unii Europejskiej. Tytuł opracowania, według jego inicjatorki, Maite Pagazy jest wyrazem „podwójnego oraz komplementarnego spojrzenia na terroryzm w Europie”. Biała Księga, w rozumieniu polityki unijnej jest to typ dokumentu zawierającego zestaw propozycji, raportów lub koncepcji działań wspólnotowych w określonym obszarze. Powstaje ona pod patronatem Komisji Europejskiej, która w następstwie publikacji Białej Księgi może przygotować na jej podstawie propozycje konkretnych aktów prawnych.

Prezentacja Białej i Czarnej Księgi. Fot. Fundacja im. Kazimierza Pułaskiego

Czarna Księga poprzez szczegółowe dane dotyczące zamachów w latach 2000-2016 przedstawia niejako „fotografię” terroryzmu w Europie w ostatnich latach. Biuro Maite Pagazy opierając się na danych Międzynarodowego Obserwatorium Badań nad Terroryzmem (OIET) stworzyło bazę danych. Zgromadzono w niej dane o wszystkich ofiarach śmiertelnych zamachów terrorystycznych na terenie UE oraz o Europejczykach, którzy zginęli w wyniku zamachów terrorystycznych poza UE. Baza ta została uzupełniona o wiele szczegółowych informacji takich jak imiona i nazwiska ofiar, odpowiedzialne za zamach grupy terrorystyczne czy narzędzia użyte do ataku. W Czarnej Księdze zaprezentowano również ewolucję terroryzmu w latach 2000-2016, i dane dotyczące miast, w których miało miejsce najwięcej zamachów (w UE jak i poza UE). Jest to materiał określony przez autorkę jako przyczynek do stworzenia przez Unię Europejską w niedalekiej przyszłości oficjalnej bazy ofiar terroryzmu.

Biała Księga uzupełnia natomiast obraz ukazany w Czarnej Księdze poprzez przekazanie wiedzy na temat kluczowych aspektów związanych z terroryzmem. Ta część opracowania zawiera zbiór analiz ekspertów ds. terroryzmu oraz ich wnioski i refleksje, które w przystępny dla czytelnika sposób wyjaśniają fenomen terroryzmu w Europie. Biała Księga może stanowić narzędzie podnoszące świadomość społeczną problemu, jakim jest terroryzm w dzisiejszym świecie, ale również daje możliwość zrozumienia tego zjawiska oraz zdobycia wiedzy jak postępować wobec tego typu zagrożeń.

Trzecia część opracowania jest nazwana Szarą Księgą analizą porównawczą statusu prawnego ofiar terroryzmu w krajach Unii Europejskiej. Jak podkreśliła Maite Pagaza, jest to dokument który pokazuje jak wiele pozostało do zrobienia w kwestii pomocy ofiarom terroryzmu i ich rodzinom. Obecnie tylko

Hiszpania, Francja i Włochy posiadają kompletne i specyficzne ustawodawstwo dostosowane do pomocy prawnej dla ofiar terroryzmu. Niemcy, Belgia oraz Wielka Brytania posiadają jedynie niekompletne procedury mające na celu udzielenie tego typu pomocy. Natomiast reszta krajów członkowskich w ogóle nie ma tego typu regulacji. W związku z tym, według ekspertki Szara Księga jest dowodem na to, że potrzebne jest wspólne europejskie ustawodawstwo, które ujednoczyłoby procedury i udzieliło państwom członkowskim pomocy w przeciwdziałaniu terroryzmowi.

Warto również zwrócić uwagę na sylwetkę samej Maite Pagazy, która jest hiszpańską działaczką społeczną, filolog oraz polityk urodzoną w Kraju Basków. Obecnie jest deputowaną do Parlamentu Europejskiego VIII kadencji z ramienia hiszpańskiej partii UPyD (Unión, Progreso y Democracia - Związek, Postęp, Demokracja), której jest rzecznikiem.

Swoją aktywność zawodową poświęciła na rzecz walki o prawa i wolności obywatelskie oraz przeciwdziałanie terroryzmowi i fanatyzmowi. Jest jednym z założycieli powstałej w 1999 roku organizacji ¡Basta Ya!, zajmującej się przeciwdziałaniem terroryzmowi, pomocy ofiarom terroryzmu ETA oraz obrony państwa prawa oraz hiszpańskiej konstytucji. Działalność skierowana przeciwko terroryzmowi ETA spowodowała, iż Maite Pagazaurtundúa oraz jej rodzina przez wiele lat zmagają się z prześladowaniami, groźbami i atakami ze strony ETA. W jednym z takich ataków dokonanych przez ETA zginął Joseba Pagazaurtundúa, jeden z założycieli ¡Basta Ya!, brat Maite. Pomimo prześladowań ETA autorka nie wycofała się z działań przeciwko terroryzmowi, choć przez wiele lat żyła pod ochroną policyjną. W 2005 roku znalazła się wśród kandydatów do Pokojowej Nagrody Nobla, w tym samym roku stanęła na czele Fundacji Ofiar Terroryzmu, którą kierowała do 2012.

Podczas spotkania hiszpańska ekspertka oprócz przedstawienia najważniejszych założeń Czarnej i Białej Księgi poruszyła również wiele innych kwestii związanych z szeroko pojętym terroryzmem. Maite Pagaza odniosła się zarówno do terroryzmu w skali narodowej tj. z perspektywy Hiszpanii i terroryzmu ETA obecnego przez ostatnie 60 lat oraz w skali międzynarodowej, poruszając kwestię terroryzmu islamskiego będącego problemem wspólnym dla wszystkich państw należących do Unii Europejskiej.

Badaczka wskazała, iż te dwa na pozór odmienne rodzaje terroryzmu w rozumieniu ideowym posiadają wspólny mianownik. Jest nim chęć zniewolenia i zastraszenia społeczeństwa w myśl idei „myśl jak ja lub zgiń”. Ekspertka podkreśliła również, że zamach terrorystyczny, niezależnie od ideologii, która mu przyświeca w przypadku państw demokratycznych zawsze wywołuje ten sam efekt. Efekt ten porównała do kamienia wrzuconego do wody, tzn. tak jak tworzone są kręgi wodne, w taki sam sposób atak terrorystyczny tworzy kręgi oddziaływania. Tym samym każdy zamach terrorystyczny, niezależnie od wielkości zasięgu wywiera piętno na wielu poziomach, poczynając od najbliższego kręgu rodzinnego, wspólnoty lokalnej czy internetowej, kończąc na całym społeczeństwie.

Zrozumienie tego mechanizmu jest według badaczki kluczowe, aby uświadomić sobie jak działają terroryści i jaki efekt chcą osiągnąć. Maite Pagaza wyjaśniła również, że w terroryzmie nie chodzi o liczbę ofiar, a o piętno, jakie atak terrorystyczny odciska na społeczeństwie. Zamach przeprowadzony choćby na jedną osobę jest wiadomością wysłaną do wszystkich, a jej treścią jest wspomniane przez ekspertkę „myśl jak ja lub zgiń”.

Bazując na tych refleksjach Maite Pagaza podkreśliła, że terroryzm wychwytuje słabe ogniwa i podziały. Dlatego, aby nie poddać się woli terrorystów potrzebne są wielopłaszczyznowe działania ujednoczające procedury przeciwdziałania terroryzmowi i pomocy ofiarom. Wśród niezbędnych elementów wymieniła silne instytucje państwowe i międzynarodowe, sprawną politykę. Zaznaczyła, że kluczową rolę odgrywają świadome społeczeństwa, ponieważ tylko walcząc razem Europa będzie w stanie zmniejszyć pole działania terroryzmu i fanatyzmu.

Ekspertka poruszyła również kwestię roli, jaką w profilaktyce antyterrorystycznej odgrywają pracownicy społeczni oraz psychologowie, którzy często są pierwszym punktem kontaktu z osobami poddanymi procesowi radykalizacji. Ich działania powinny otrzymać większą uwagę, ponieważ są pierwszym i być może najważniejszym etapem w procesie deradykalizacji.

Maite Pagaza podkreśliła wielokrotnie, iż kluczem do osiągnięcia przewagi nad terroryzmem jest silne państwo oraz wykorzystywanie prawa do tego, aby zgodnie z zasadami i skutecznie karać terrorystów. Prawo jest według badaczki jedynym skutecznym narzędziem do zwalczania terroryzmu, ponieważ złe praktyki państwa, zwłaszcza w przypadku przeciwdziałania terroryzmowi reaktywnemu mogą prowadzić do uruchomienia mechanizmu akcja-reakcja-akcja-reakcja-akcja.., prowadzącemu do skrajnego wyniszczenia społeczeństwa. W celu uniknięcia tego typu działań ekspertka zaleca dopasowanie prawa tak, aby skutecznie karać terrorystów, nie zapominając jednak o narracji demokratycznej.

Kolejną ważną kwestią jest zapewnienie pomocy ofiarom terroryzmu i ich najbliższym. Maite Pagaza wyjaśniła, iż obecnie w Europie nie wszyscy dostają odpowiednią pomoc. Jest to jednak kluczowy element, który pomaga pozbyć się traumy nie tylko samym ofiarom. Pomaga też uzyskać efekt terapeutyczny na wszystkich poziomach, również na poziomie całego społeczeństwa. Jest to doświadczenie, które pozwala wzmocnić całe społeczeństwo, pozwalając na uniknięcie tworzenia się wspomnianych podziałów i słabych ogniów, które są potencjalnie podatne na kolejne ataki.

Odnosząc się do kwestii niedawnego ogłoszenia zakończenia działalności po 60 latach organizacji terrorystycznej ETA ekspertka wyraziła opinię, iż tak naprawdę ETA „wyczerpała się” już kilka lat temu, a wydarzenia, które można było obserwować na początku maja br. była jedynie swego rodzaju inscenizacją. Jako jedno z najważniejszych wydarzeń w zakończeniu z działalnością ETA badaczka wskazała delegalizację partii politycznej Batasuna współpracującej ściśle z członkami ETA (decyzja o jej delegalizacji została podtrzymana w 2009 roku przez Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu). Od tamtej pory dla ETA największym problemem był brak reprezentacji politycznej, co w pewien sposób odwróciło jej uwagę od planowania kolejnych zamachów terrorystycznych.

Hiszpańska ekspertka prognozuje, że wbrew obawom wielu komentatorów reaktywacji ETA nie będzie, a na pewno nie w znanej nam formie. Według niej obecnie kwestia ETA jest problemem politycznym, nie terrorystycznym. Wątek terrorystyczny udało się poskromić dzięki wieloletnim konsekwentnym i szeroko zakrojonym działaniom instytucji państwa i postawie hiszpańskiego społeczeństwa, które nauczyło się bronić demokracji i państwa prawa.

Podsumowując swoje wystąpienie podzieliła się swoimi spostrzeżeniami dotyczącymi krajów takich jak Polska, które do tej pory nie zostały zaatakowane przez terroryzm. Maite Pagaza poradziła, aby wyciągnąć wnioski i naukę z dorobku państw szczególnie doświadczonych przez terroryzm, jak Hiszpania. Badaczka podzieliła się również ciekawą refleksją dotyczącą działań prewencyjnych w takich krajach jak Polska. Z jej punktu widzenia należy bacznie obserwować otoczenie, wychwytyjąc z niego fanatyków, ponieważ fanatyzm charakteryzuje się oderwaniem od rzeczywistości i w bardzo łatwy sposób może przerodzić się w realne zagrożenie. Jako priorytetowe określiła jednak uczenie się na błędach innych i budowanie swojej strategii antyterrorystycznej w oparciu o wiedzę i doświadczenia takich krajów jak Hiszpania czy Francja.

Tatiana Małecka

Czytaj też: [Spotkanie Europejskiej Partii Ludowej: terroryzm największym zagrożeniem dla UE \[Relacja z Lyonu\]](#)